Silkeborg-redaktionen: silkeborg@mja.dk
Silkeborg-redaktør: Bent Nørgaard • **Tlf:** 87 22 84 41
Siden er redigeret af: Bent Nørgaard

En familie flytter fra Vestergade til Hovedgårdsvej

De såkaldte mandtalslister er en god indgang til lokalhistorisk viden

AF LIS THAVLOV
Arkivleder, Silkeborg Arkiv

SILKEBORG I Silkeborg Arkivs samlinger indgår en serie »kommunale mandtalslister«, som dækker perioden 1915-1939. Heri kan vi se, hvem der boede hvor og hvornår/ hvor længe de gjorde det.

Det påhvilede ejerne af de enkelte huse at udfylde de mandtalsskemaer, som kommunen forsynede dem med. I skemaerne skulle de indføre oplysninger om samtlige beboere i deres ejendom – bl.a. navn, stilling, fødselsdata og hvor de tidligere havde boet. Skemaerne skulle derefter afleveres på rådhuset, hvor de så blev sorteret og indbundet i gade- og gadenummerorden.

Set med nutidens øjne er der tale om fantastiske oplysninger for alle, der er slægtshistorisk interesserede. Men den brede lokalhistorie kan også have stor gavn af de oplysninger, vi finder i disse lister. Tænk bare på, at vi her f. eks. får viden om, hvor store familierne eller husstandene var i den pågældende periode, og sommetider endog hvor folk arbejdede.

Problemet har hidtil været, at vi ikke har kunnet følge folk, hvis de flyttede, fordi optegnelserne er samlet gadevis. Nu er det imidlertid blevet muligt at lave søgning på navn i nogle af disse mandtalslister, fordi en gruppe flittige frivillige har hjulpet arkivet med at indtaste alle personoplysningerne i en stor database, som vil være tilgængelig på arkivets hjemmeside fra på tirsdag. Lige nu er listerne fra 1915, 1923, 1929 og 1937 færdigindtastede – og meget snart bliver også 1917 klar.

I mandtalslisterne

Lad os her prøve at følge én familie i disse mandtalslister og bruge oplysningerne til at søge videre ud i arkivets samlinger.

Ved en søgning på »Knap« får man 66 hits. Vi er dog kun interesseret i »Arnold Knap«. I 1915 får vi oplyst, at bankdirektør A(rnold) T(horkild) Knap bor på Vestergade 2, og at hans husstand foruden ham selv og hans hustru, Anine, består af tre børn, en »frøken« og to piger – d.v.s. tre tjenestefolk. Der bor tillige en anden familie i ejendommen, men dem lader vi ligge.

I 1923, som er den næste mandtalsliste, der er indtastet og tilgængelig for søgning på navnestoffet, bor Anine Knap på en ny adresse - på Hovedgårdsvej 5 sammen med sine fire børn og med en »frøken« (den samme som i 1915) og en husassistent.

Hvad med Arnold Knap?

Det er naturligt at stille spørgsmålet: Hvad er der sket med Arnold Knap? Gennemgår man de mellemliggende mandtalslister (som ikke er indtastet endnu), kan man konstatere, at i november 1921 bor Arnold Knap sammen med familien på »Hoffsvej« (et midlertidigt navn for den senere »Hovedgårdsvej«). Og at han ikke optræder på adressen i november 1922. Han har altså befundet sig på adressen, men er forsvundet i den mellemliggende periode.

Her må vi lige hente hjælp i kirkebøgerne for Silkeborg, som er tilgængelige på arkivalieronline.dk. Her kan vi se, at Arnold Thorkild Knap er død 14. oktober 1922. Anine Knap er altså blevet enke og har fire mindreårige børn at forsørge. I samtidige aviser finder vi forklaringen på Arnolds forsvinden.

Lørdag morgen 14. oktober 1922 gik Arnold Knap som sædvanlig på arbejde i Silkeborg Bank. Han følte sig imidlertid hurtigt lidt utilpas og måtte køres i bil til hjemmet på Hovedgårdsvej. Det oplyses endvidere, at han døde samme aften i en alder af 65 år og at han fem dage senere blev begravet på Silkeborgs østre kirkegård – d.v.s. den ældste del af kirkegården, tættest på byen. Han nåede altså kun lige at flytte med sin familie til det fine nye villakvarter, der var opstået efter, at de gamle hovedgårdslænger var blevet revet ned ved årsskiftet 1920/21.

Familiens adresser

Den første adresse, vi præsenteres for, er »Vestergade 2«. Det er forhuset til »Knaps Købmandsgård«, som lå på hjørnet af Vestergade og Rådhusgade. Den var oprettet af C.S. Knap og var en af byens førende og ældste købmandshandler. Arnold Thorkild Knap var ældste søn af købmand Carl Severin Knap, der bl.a. stod bag oprettelsen af børnehjemmet »Knaps Minde« i 1887.

Efter C. S. Knaps død i 1892 drev hans enke købmandshandlen videre i kort tid. I midten af 1890'erne overtog de to sønner Arnold og Aage Knap den store virksomhed under navnet C. Knaps Sønner.

Efter Aage Knaps død i 1898 kørte Arnold Knap virksomheden videre alene. Efter nogle år blev den del af virksomheden, der omfattede kolonial- og foderstofhandel, dog skilt ud og videresolgt, hvorefter Arnold Knap fortsatte med isenkramforretningen. I 1910 afstod han også denne til to tidligere ansatte.

I 1896 syntes Arnold Knap åbenbart, at der skulle ske noget på hjemmefronten, for det år fik han arkitekten Anton Rosen til at forestå opførelsen af et nyt forhus i to etager ud til Vestergade (Vestergade 2A) med butik i gadeplan og privatbolig i overetagen. Huset blev forsynet med et stort tagudhæng og foroven med seks vinduespartier med naturstensindfatninger og et vandret, mønstret bånd. I gadeplan var butiksruderne smukt placeret i en ensartet opdeling med søjler og buer.

Efterhånden som Arnold Knap fik børn med sin anden kone, havde familien vel behov for mere plads. Han erhvervede derfor en byggegrund på det østlige areal af Silkeborg Hovedgårds gamle gårdsplads – som efterfølgende blev til Hovedgårdsvej. Og det var vel også naturligt, at valget faldt på Anton Rosen, da han skulle vælge en arkitekt til at tegne en bolig til sig og sin efterhånden store familie.

Villaen stod klar til indflytning formentlig i løbet af 1921. Det var en yderst præsentabel bolig med et grundareal på 140 m2 i tre etager. Tømrerarbejdet alene beløb sig til 89.000 kr. - svarende til ca. 2,2 millioner nutidskroner. Dertil kom anlægsarbejdet og murerarbejdet samt honoraret til den københavnske stjernearkitekt. Som det er fremgået ovenfor blev det dog kun kort tid, at Arnold Knap kunne nyde sit nye hjem.

Arnold Knaps enke, Anine, blev boende i villaen til sin død i midten af 1950'erne. Derefter blev den overtaget af Midtjysk Fødeklinik, som lå her frem til 1979. Senest har huset været beboet af Turisme Silkeborg, der lå her fra 1996 og frem til flytningen til det gamle rådhus på Torvet i oktober 2012 … men det er helt andre gode lokalhistorier.

Knaps forhus på Vestergade med isenkramforretningen i stueetagen. Optaget 1928.

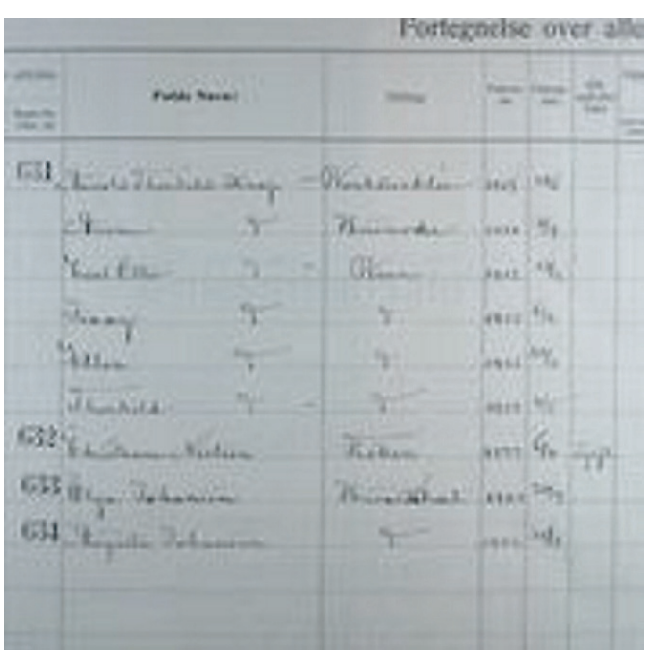

Opslag i mandtalslisten fra 1921 med husstanden på »Hoffsvej« – den senere Hovedgårdsvej.